

Název: Veřejná správa

Druh periodika: zpravodaj Ministerstva vnitra České republiky

Datum vydání výtisku: 21. květen 2013

Číslo výtisku: 10/2013

Druh dokumentu: číslo periodika

Strany obsahu: 20-22

Autor dokumentu PDF: Za Moravu, o.s. (<http://zamoravu.cz/>)

Datum vyhotovení dokumentu: 28. květen 2013

Poznámka:

Tento PDF dokument byl vyhotoven a na server zamoravu.cz nahrán na základě laskavého svolení redakce časopisu Veřejná správa.

Tematicky související odkazy:

<http://www.moravska-vlajka.eu/dokumenty/doporuceni-odborniku-moravska-vlajka.pdf>

<http://www.moravska-vlajka.eu/dokumenty/starha-moravske-barvy-moravska-zemska-vlajka.pdf>

<http://www.moravska-vlajka.eu/dokumenty/VS09starha.pdf>

<http://www.moravska-vlajka.eu/dokumenty/VS10ruzek.pdf>

<http://www.moravska-vlajka.eu/>

Občanské sdružení Za Moravu, o.s., 14. prosinec 2013

V minulém čísle (9/2013 VS) jsme přinesli zasvěcené vyjádření Ivana Štarhy k moravským symbolům, zejména pak k těm, jež jsou obsaženy v praporech krajů. Dnes navazujeme dalšími texty odborníků, jež nepochybně podnítl návaznou rozpravu mezi představiteli samospráv na zmíněné téma. Rozsáhlou diskusi k tématu vyvolal Pavel M. Josífek, jednatel občanského sdružení Za Moravu o. s. V dopise adresovaném redakci Veřejné správy napsal: „Zastupitelům státních správ a samospráv u nás na Moravě je letos již čtvrtým rokem nabízena k vyvěšení »moravská« vlajka. Občanské sdružení Moravská národní obec zde ve snaze přesvědčit k vyvěšení této vlajky rozesílá obcím a městům email obsahující velmi zkrácené informace. Ve svých materiálech se dokonce neostýchá překrucovat názory odborníků. Poslední případ takového jednání je poměrně zdařile popsán na www.moravska-vlajka.eu/moravska-narodni-obec-lze-starostum/. Společně s odborníky na symboliku a historii se domníváme, že na radnicích a obecních úřadech tyto vlajky nemají co dělat. Máme k dispozici stanovisko Moravského zemského

archivu v Brně i zprávu Vladimíra Růžka z MV ČR, s jejímž obsahem se plně ztotožňuje i Karel Müller, ředitel Zemského archivu v Opavě. Na oslavu státního svátku dne Konstantina a Metoděje by však vedle vlajek státní a obecní po našem soudu vlajka Moravy viset měla. Ovšem nikoliv tato vlajka politické strany Moravané a symbol snah o germanizaci Moravy, kterým tato »moravská« vlajka, šířená Moravskou národní obcí, je. Odborníci, které jsme v této věci oslovili, se shodují na tom, že by takovou vlajkou mohla být pouze historická vlajka Moravy, tedy tak zvaný heraldický prapor pocházející z poloviny třináctého století, tedy na modrém listu bílo-červená orlice se žlutou zbrojí. Vychází totiž z dodnes platného zemského znaku Moravy, jenž je součástí mnohých krajských praporů, jako i velkého státního znaku. Jsme přesvědčeni o tom, že zástupci státní správy a samospráv si zaslouží dostat do rukou pravdivé informace na toto téma.“ Tolik tedy dopis Pavla M. Josífka, zaslaný redakci z anglického Bristolu v polovině letošního dubna. V souladu s jeho doporučením nabízíme vaší pozornosti ještě druhý ze zmíněných textů.

Historické symboly

Cesty k definici (nejen) moravského znaku a praporu

Následujícím příspěvkem reaguji na žádost o stanovisko k současným tendencím občanského sdružení Moravské národní obce o. s. přimět obecní úřady na Moravě, aby u příležitosti cyrilometodějského výročí 5. července užívaly zemský prapor v podobě listu praporu rozděleného na dva pruhy, horní zlatý (žlutý), dolní červený, na němž je položen znak Moravy s červeno-zlatě šachovanou orlicí v modrém poli. K úsilí prosadit tuto formu zemské symboliky mám několik výhrad, jak z hlediska státoprávního, správního, ideového, tak formálně heraldického a vexilologického.

Vladimír Růžek

První výhrada

Užívání zemského praporu (a vlajky) jako oficiálního, všeobecně uznaného a respektovaného symbolu je z hlediska současného správního uspořádání naší republiky zcela nepřípadné, neboť není toho času funkční zemské zřízení. Pokud by v budoucnu bylo demokratickou parlamentní cestou ustaveno, bylo by vhodné prapor Moravy jako historické země nově ve spolupráci s historiky, heraldiky a vexilology definovat, respektive redefinovat, neboť ze spolehlivých autentických pramenů je známo, jak prapor Markrabství moravského vypadal a z jakých heraldických zdrojů byl odvozen. V takovém případě by však bylo nutno uvést v život i prapor země České (dvojocasý lev) a země Slezské (orlice s pružinou), aby bylo dosaženo symbolické symetrie. Tyto prapory však užívány dnes úředně nejsou.

Současnou snahu Moravské národní obce o. s. přimět starosty a funkcionáře obcí, aby na budovách obecních úřadů a radnic současně se znakem obce vyvěšovali též prapor Moravy, a to v podobě, kterou zcela subjektivně činitelé Moravské národní obce o. s. považují za jedinou správnou, je třeba důrazně odmítnout. Vyvěšením této podoby praporu by totiž funkcionáři veřejně vyjadřovali,

a to nevhodně a neloajálně vůči českému státu, neexistující státoprávní uspořádání a příslušnost k neexistujícímu zemskému správnímu útvaru. Nepochybně by takové vyvěšení symbolů též znamenalo vyjádření vůle jejich a občanů, aby takový správní útvar existoval, respektive, aby vznikl. V tomto aktu je též ovšem obsažen potenciál zcela záporný, totiž projev možného separatismu vedoucího až k odtržení od českého státu. Svěbytnost Moravy jako historické země je s dostatek vyjádřena ve velkém znaku České republiky, kde v druhém poli čtvrceného štítu je historický a správný znak Moravy. Současně se tímto velkým znakem vyjadřuje integrita všech historických zemí v jednom státě a zdvojením figury českého lva v 1. a 4. poli přednost tohoto symbolu před ostatními figurami, neboť jde o hlavní symbol českého státu. Respekt k Moravě a jejímu postavení jako historické země se vyjadřuje i v praporech a znacích krajů, kde v prvním poli čtvrcených listů praporů se u moravských (nebo smíšených) krajů vyjadřuje příslušnost k Moravě.

Pokud občané na shromážděních a demonstracích vztyčí prapor se symbolem Moravy, jde o společenskou situaci odlišnou od oficiálního vyvěšení moravských praporů například na budovách úřadů, neboť tímto aktem mohou také jen sympaticky vyjadřovat svoji příslušnost k Moravě jako ke svému domovu. Tento pocit vztahu k historické zemi

je, jak známo, u Čechů žijících na Moravě (Moravanů, a to i těch, co se cítí být Moravany národnostně) vypěstován silněji než u Čechů žijících v Čechách; ti projevují silnější vztah spíše k celku země než k vlastním Čechům, které nemají potřebu zvýrazňovat zvláštním symbolem; přičemž nelze říci, že ti nebo oni jsou většími či menšími vlastenci ve vztahu k celé republice. Tyto postoje mají hluboké historické kořeny a tvoří pozoruhodnou zvláštnost ve vývoji české státnosti. Je tedy možno říci, že stanovení správné podoby historického znaku Moravy má své opodstatnění i v situaci, kdy neexistuje zemské zřízení. Pokud by pak moravský prapor měl být vyvěšen k cyrilometodějskému výročí 5. července, rovněž nelze nic namítat, neboť jde o připomínku světodějné události, která byla spojena s Moravou, byť v době velkomoravské se dnešní znaky a prapory ještě dlouho nevyskytovaly. Jde ovšem o to, v jaké podobě by měl být prapor vyvěšen.

Druhá výhrada

Moravská národní obec o. s. chce prosadit své představy o správné podobě moravského praporu, aniž by brala ohled na určité historické okolnosti, které zásadně brání přijmout navrhovanou podobu praporu a činí ze své iniciativy velmi kontroverzní aktivitu. Vychází z takzvaného polepšení znaku z roku 1462 privilegiem římského císaře Fridricha III., jímž se mění šachování orlice ze stříbrno-červené na zlato-červené. Toto privilegium bylo ovšem vydáno za okolností zcela neobvyklých a bez všeobecného souhlasu moravských stavů, pouze na základě tendenční iniciativy jednotlivců, jmenovitě zemského hejtmana Jindřicha z Lipé, což jeho právní účinnost na území Moravy a Čech činí vratkým a neprosaditelným, nehledě na skutečnost, že český král, jako vrchní pán Moravy, na něm neměl podíl a také toto polepšení nikdy nepotvrdil, což bylo nezbytné proto, aby jeho užívání vešlo v platnost. Tato změna proto nebyla obecně přijata a při zobrazování moravského znaku až do počátku dvacátého století vždy převažovalo tradiční šachování stříbrno-červené, neboť přirozeně vyjadřovalo státoprávní kontinuitu integrity země Koruny české. K této události se již dříve kvalifikovaně vyjádřili význační historikové, totiž Rudolf Urbánek¹ a Václav Vojtíšek.²

Rudolf Urbánek upozornil, že Jiří z Poděbrad velmi citlivě vnímal toto polepšení jako nežádoucí možnost vzniku nových státoprávních výkladů o poměru Moravy k Říši a Habsburkům, a proto projevil prozíravost, když Fridrichovo privilegium nepotvrdil, neboť bránil každému zdání, jež by mohlo svazek s Říší posílit na újmu české nezávislosti. Byl ostatně poučen z předchozího roku 1461, když jedno „pevné“ moravské město, nejspíše Znojmo, de facto odmítlo českého krále, aby převzal svrchovanost nad městem po smrti jeho zástavního pána, a vzkázalo Jiřímu, že ví, kam se má obrátit, a obrátilo se k císaři. Je příznačné, že Znojmo změnilo po roce 1462, tedy po polepšení erbu, také barvy

moravské orlice ve svém znaku, jak ukazuje nejstarší barevný doklad z roku 1525, aby se však poté vrátilo k tradičnímu stříbrno-červenému šachování, které bylo užíváno až do poloviny devatenáctého století, kdy znovu bylo zavedeno bez jakéhokoliv právního aktu zlato-červené šachování. To bylo změněno po vzniku republiky v roce 1918 návratem ke stříbrno-červenému šachování, které zase bylo příznačně změněno německou nacistickou okupační správou na zlato-červené šachování. Po osvobození 1945 se barvy samozřejmě správně vrátily do tradiční klasické varianty.³ Žádné jiné moravské město, například významná Olomouc, ke změně šachování moravské orlice ve svém městském znaku nepřistoupilo. Ostatně, když na počátku druhé poloviny třináctého století nepochybně iniciativou Přemysla Otakara II. vzniká erb Moravy, vyjadřuje stříbrno-červené šachování orlice právě spojitost s českým králem, neboť jeho dynastickým erbem se stává stříbrný dvojocasý lev v červeném poli a tento erb se posléze také přenáší na hlavní zemi království – Čechy a celou českou monarchii. Barevnost šachování orlice je tedy odvozena zjevně z tinktur českého královského erbu (Odvozování barev od chorvatského erbu, jak v roce 1663 učinil Tomáš J. Pešina z Čechorodu v *Prodromus Moravographiae* je scestnou barokní fabulací). Je to situace poeticky přesně vyjádřená v devatenáctém století: „Moravská orlice pestrá, českého lva věrná sestra.“ Nejstarší barevný doklad stříbrno-šachované orlice vidíme na stěnách sálu takzvaného Gozzoburgu – městského paláce v dolnorakouské Kremži, nedávno výtečně zrestaurovaného, který patřil zemskému hejtmanu Přemysla Otakara II. v Rakousích Gozzovi, z doby asi 1262–1265.⁴

Pokud tedy je užíván erb s šachováním zlato-červeným, vyjadřuje se naopak tím více či méně (vědomě či bezděčně) přerušení této státoprávní spojitosti Čech s Moravou a demonstruje se naopak souvislost Moravy se Svatou říší římskou, která snahou svých státoústavních juristů měla tendenci považovat Moravu za bezprostřední léno říše (od zásahu císaře Fridricha II. Barbarossy, který na konci dvanáctého století využil krize českého státu a rozdělil jej na tři části s cílem, aby byly závislé na Říši; krize byla sice zažehnána, ale markrabský titul Moravě zůstal). Tak se to projevilo i na konci patnáctého století v zobrazování ideálního schématu říšských „údů“ v systému takzvaných quaternionů, umístěných na těle a perutích říšského orla, čili čtveřic erbů říšských činitelů, kde mezi čtyřmi erby říšských markrabat přichází i Markrabství moravské. Pro zajímavost: toto symbolické zařazení Moravy příkladně zneužili v roce 1938 ideologové Henleinovy Sudetoněmecké strany. Ještě před Mnichovskou dohodou (!) připravili důkladný genocidní plán likvidace českého národa v materiálu nazvaném „Grundplanung O. A.“ a v něm začlenili Moravu do Říše s odvoláním na systém pozdně středověkých quaternionů. Ty zneužili jako „doklad“ o odvěkém spojení českého a moravského prostoru s Říší. Zlatá bar-

1. Věk poděbradský. České dějiny 3/4, Praha 1962, s. 72n

2. Naše státní znaky (staré a nynější), Praha 1922, s. 22

3. Znaky a pečeti jiho-moravských měst a městeček, redakce J. Dřímál a I. Štarha, Brno 1979, s. 367

4. Helga Schönfellner-Lechner – Günther Buchlinger, Der Wappensaal der Domus Gozzonis in Krems, Österreichische Zeitschrift für Kunst und Denkmalpflege 62, 2008, s. 603–618

va v šachování logicky nalézala od devatenáctého století sympatie u Moravanů německé národnosti, zastoupených v samosprávných politických a stavovských orgánech, kde měli převahu. Úporně usilovali o její oficiální uznání, což se jim podařilo až v roce 1915 též v souvislosti se změnou úřední podoby znaku monarchie. Odtud také byly odvozeny údajné zemské barvy Moravy, které se pak staly i základem zlato-červeného praporu.⁵ Opustit stříbrno-červené šachování moravské orlice neznamena tedy pouhou změnu estetiky zemského znaku iluzorním polepšením stříbra na zlato v duchu zvyklostí středověké heraldiky, nýbrž má v sobě vážnou vnitřní symboliku, již se vyjadřují i státoprávní stanoviska s patřičnými důsledky. Nechce se mně věřit, že funkcionáři Moravské národní obce o. s. svým prosazováním zlato-červené varianty zemského znaku vědomě vyjadřují moravkoseparatistické záměry, fakticky je však podporují, a proto je na místě je vyzvat, aby svůj postoj přehodnotili a respektovali klasickou, tradiční podobu moravského znaku a praporu. Musím souznít s názorem historika a publicisty Petra Schnura z Hannoveru, který v článku „Na Velehrad, paní Müllerová, na Velehrad“ mimo jiné napsal: „Zneužití k propagaci symbolů poddanství oslavy státního (!) svátku republiky (!), který vedle 28. října jako málokterý jiný ztělesňuje zápas za národní svébytnost a státní suverenitu, je podle mne skandální. Jde o stupeň pokleslosti historického povědomí a politické kultury, který nemá v Evropě obdoby. Je nepředstavitelné narazit ve Švýcarsku, v Nizozemsku, Polsku nebo v Maďarsku, tedy zemích, které rovněž vedly emancipační zápas s Habsburky, na něco srovnatelného.“ A ještě se závěrečným dodatkem: „O co tedy jde? Státní svátek republiky evropského významu, který v sobě jedinečným způsobem spojuje národní a univerzální hodnoty, se stává platformou pro moravisty odvolávající se na autoritu monarchie, která negovala všechny ty hodnoty a principy, z nichž povstala Velká Morava. Namísto bíločervené orlice „otce vlasti“ Karla IV. a modrých praporů symbolizujících politický a kulturní vzestup českého státu nastupuje červenožlutá povýšenina císaře pána, který naopak českou státnost všemi prostředky potlačoval.“

Třetí výhrada

Z hlediska čistě formálně vexilologického je sdružením Moravská národní obec o. s. prosazovaná podoba moravského praporu tou nejhorší formou, kterou lze vymyslet. Historický omyl spočívá v tom, že v rané době se nikdy na list praporu nekladl erb. Budeme-li považovat nejstarší období vývoje heraldiky a vexilologie (od dvanáctého do patnáctého století) za heraldicky a esteticky rozhodující pro správné zobrazování symbolů, a to bychom povinně měli, pak musíme současný návrh Moravské národní obce o. s. považovat za zcela úpadkový a nehistorický. Bohužel se to týká dnes i stále se množící řady praporů obecních, kde je v listu praporu vidět položený obecní nebo městský znak (tento zlozvyk se u nás zahnížil pod vlivem prefabrikace

obecních praporů v sousedním Německu). Týká se to ovšem, při vši úctě, i několika praporů cizích států, které kladou státní znak na prapor (Německo, Slovensko, Slovinsko, Chorvatsko, Maďarsko a i další). Přičemž ve středověku se tato manýra nikdy neuplatnila, na list praporu se umísťovala případně pouze erbovní figura (nebo figury) ze štítu, ale nikdy celý štít. Jde totiž o dvě odlišné symbolické podstaty. Prapor je látka, draperie, vlající ve větru, zatímco štít je pevná neohebná deska ve funkci válečné zbroje. Klást jedno na druhé je estetický i symbolický nonsens. Tento nešvar se ovšem začal prosazovat již v novověku s postupně upadající znalostí zásad klasické heraldiky a vexilologie. Příkladem, jak by živá obecní i zemská vexilologie měla vypadat, je Švýcarsko s krásně komponovanými prapory. Podobně i Itálie a Velká Británie, respektive Anglie (všimněte si například při návštěvě Londýna praporů ve Westminsterském opatství). Zdrojem pro hledání správné formy i obsahu zemských praporů musí sloužit inspirace nejstarších autentických dokladů těchto objektů. Pro Moravu je to bez diskuse tak řečený Kodex Gelnhausen z roku 1407 (uložený jako archivní kulturní památka ve Státním okresním archivu Jihlava), kde je prapor markraběte v podobě, která jednoznačně cituje zemský markraběcí znak, tedy v modrém listu praporu je stříbrno-červená orlice se zlatou zbrojí a zlatou korunou. Středověkou zásadou bylo odvozovat podobu praporu od znaku. Jedině taková podoba praporu souzní s jeho historickou podobou a ovšem i se současným platným velkým státním znakem! Odchýlení od této podoby vyjadřuje dezintegraci, separaci a reminiscence na citění německé části nacionálně probuzených Moravanů v devatenáctém století (tedy dnes na Moravě již odumřelé entity), která se namnoze vůči českému obyvatelstvu vymezovala nepřátelsky. Tento prapor je třeba považovat za jediný správně historický pro svoji sílu autenticity nejstaršího dokladu. Není třeba se uchýlovat k dělení listu praporu na dva či tři pruhy s takzvanými zemskými barvami, jejichž kombinace mohou být velmi rozmanité. Vzpomeňme jen podobu modro-bílých praporů Moravy z roku 1611 při příjezdu krále Matyáše do Prahy.⁶ Nehledě na to, že takzvané zemské barvy jsou až pozdním dílem devatenáctého století a při jejich volbě se prosazují hlediska jak národnostní, tak i zemská.⁷ Iniciátoři zlato-červených dvou pruhů praporu si patrně neuvědomili jeho totožnost s praporem hlavního města Prahy, rovněž zlato-červeným. Protože heraldika a vexilologie umožňuje rozmanité interpretace kombinací barev a figur, nabízí Moravskou národní obcí o. s. vnučený moravský prapor s pruhy a znakem Moravy přímo bizarní výklady na téma Prahy a Moravy a jejich vzájemných vztahů... a to jistě nebylo záměrem. ■

PhDr. Vladimír Růžek, archivář a historik, pracuje na odboru archivní správy a spisové služby MV ČR.

Autor je rodem z Moravy a záleží mu na rozkvětu jak moravské země, tak celé jednotné vlasti.

5. Ivan Štarha, Moravské barvy a moravská zemská vlajka, in: Pocta Janu Janákoví, Brno 2002, s. 165–170

6. V. Vojtíšek, Naše státní znaky, s. 54)

7. Milan Hlinomaz, Ke státní a zemské symbolice českého státu v období 1526–1918, *Paginae historiae* 3, 1995, s. 163–207, zvl. s. 178–180